

K o n k u r s PTTK
Polska Naszych Dni.

W 180 rocznicę urodzin Adama Mickiewicza -
Tarnowskie echa sprowadzenia zwłok Wieszczą
do kraju w roku 1890 i pogrzebu w Krakowie.

Opracował
Witold Gryl
Tarnów 1978

Zamiast wstępu.

Zadaniem miłośnika przeszłości miasta i regionu powinno być skrzętnie gromadzenie i dociekanie wszelkich materiałów związanych, nie tylko bezpośrednio ale nawet i pośrednio, tak jak w opisanym przypadku z ziemią tarnowską. Sprowadzenie zwłok Adama Mickiewicza do kraju w roku 1890 i złożenie ich na Wawelu, w "Polskim Panteonie", było nie tylko wyrazem hołdu i wdzięczności Narodu Polskiego w stosunku do swego Wieszczą, ale także wydarzeniem patriotycznym, o dużym ładunku emocjonalnym. W końcowym akordzie tego wydarzenia, to jest w pogrzebowych uroczystościach krakowskich wzięli udział i mieszkańcy ziemi tarnowskiej, przyczym jaką ziemię tarnowską rozumie się obszar oddziaływania gospodarczego, administracyjnego i kulturalnego miasta Tarnowa, który pokrywa się dokładnie z granicami dzisiejszego województwa tarnowskiego.

Materiał źródłowy.

W antykwariatach krajowych można czasami spotkać pozycję zatytułowaną "Złożenie zwłok Adama Mickiewicza dnia 4 lipca 1890 roku na Wawelu, książka pamiątkowa z 22 ilustracjami. W Krakowie, Nakładem Drukarni Związkowej pod Zarządem Andrzeja Szyjewskiego 1890". Jest to kompendium wiedzy o okolicznościach związanych ze sprowadzeniem zwłok naszego Wieszczą do kraju, m.in. założeniu społecznego komitetu, który wziął na swe barki cały ciężar prac organizacyjnych i załatwiania niezbędnych formalności, związanych z ekshumacją zwłok i przewiezieniem ich przez Zurych i Wiedeń do Krakowa. Wymieniona praca zawiera m.in. spisy napisów na szarfach, podaje ofiarodawców poszczególnych wieńców oraz składy delegacji i stąd stanowi dokument, aczkolwiek niepełny, z którego można w przybliżeniu dowiedzieć się o udziale mieszkańców ziemi tarnowskiej w tych uroczystościach.

Wieńce tarnowskie w "Zbiornicy wieńców" w Wadowicach.

W przededniu nieomal uroczystości krakowskich powstał w Wadowicach Ludowy Komitet przy Towarzystwie Ochrony Ziemi, mający na celu zorganizowanie zwartego udziału ludu polskiego w uroczystościach pogrzebowych. W skład Komitetu wchodził przedstawiciel wsi zaboru austriackiego, t.zw. "Galicji". Komitet wydał odezwę, zachęcającą do nadsyłania wieńców na jego adres, z tych zwłaszcza stron, z których przedstawiciele nie mogliby wziąć udziału w uroczystościach krakowskich. Chodziło także o zamianistowanie jedności ludu polskiego, pomimo sztucznych kordonów granicznych państw zaborczych. Po ukazaniu się odezwy w dniu 19.V.1890 roku do Wadowic zaczęły spły-

wać wieńce z całego kraju, po opisanu i zinwentaryzowaniu, w dniu 2.VII.1890 specjalnym wagonem zostały przewiezione do Krakowa. Mówi o tym dokument zatytułowany: "Spis przesyłek - kłosów, kwiatów, liści i szarf z napisami nadesłanych do Wadowic ze wszystkich dzielnic Polski" s. 52 - 57 i 61 cytowanego źródła/:

poz. 7. Szarfa z napisem: "Słońcu ziemi naszej Adamowi Mickiewiczowi
- Lud parafii Szynwałdzkiej Ziemi Tarnowskiej",

poz. 14. Z Biesiadki, pow. Brzesko,

poz. 15. Szarfa od Kółka Rolniczego w Szczucinie, pow. Dąbrowa,

poz. 36. Szarfa z napisem: "Lirnikowi Narodu - Kmiotkowie Polscy z
Zakliczyna, pow. Wieliczka"/?/,

poz. 38. Szarfa z napisem: "Wieś Jadownik"/?/, pow. Brzesko,

poz. 50. Od Ludu z pow. Dąbrowa/ z wierszem poświęconym Wieszczeni/,

poz. 58. Szarfa z napisem: "Adamowi Mickiewiczowi gmina Brzezowiec"/?
pow. Brzesko,

poz. 63. Z gminy Bielczy, pow. Tarnów,

poz. 67. Szarfa z napisem: "Adamowi Mickiewiczowi - Kółko Rolnicze w
Czarnej,

poz. 68. Z gminy Nieznanowice, pow. Brzesko,

poz. 72. Od Turakiewicza z Niegowicy, pow. Bochnia, wianek,

poz. 82. Z gminy Poręba Radlna, pow. Tarnów,

poz. 86. Szarfa z napisem: "Adamowi Mickiewiczowi Wieś Jadowniki, pow.
Brzesko,

poz. 94. Oryginalna szarfa z napisem: "Adamowi Mickiewiczowi - Załaso-
wa, pow. Tarnów,

poz. 95. Szarfa z napisem: "Adamowi Mickiewiczowi - Czytelnia Ludowa
w Wiśniczu Nowym",

poz. 97. Szarfa z napisem: "Adamowi Mickiewiczowi - Parafia Bolesław,
pow. Dąbrowa,

poz. 98. Szarfa z napisem: "Adamowi Mickiewiczowi - Czytelnia Ludowa
w Sanocicach, pow. Dąbrowski,

poz. 108. Szarfa z napisem: "Adamowi Mickiewiczowi gmina Iwkowa, pow.
Brzesko,

poz. 111. Szarfa z napisem: "Adamowi Mickiewiczowi - Lud gminy Grębowa
pow. Tarnów,

poz. 116. Szarfa z napisem: "Adamowi Mickiewiczowi lud gminy Jadowniki
pow. Brzesko

Pod inwentaryzacją zamieszczono wyjaśnienie: "Spisy powyższe mogą

zawierać pewne małe niedokładności, będzie też kilka przesylek pominiętych z powodu, iż część listów tej sprawy dotyczących nie może być zużyta. Dokument ten, nieco dziwnie wystylizowany podpisał Franciszek Zalański, Sekretarz Komitetu Ludowego w Wadowicach.

Z kolei udział przedstawicieli ziemi tarnowskiej odnotowano w sprawozdaniu z przebiegu uroczystości pogrzebowych w Krakowie. I tak, na s. 77 cytowanego źródła wspomniano: "tuż za kapelą, poprzedzone plutonem krakowskiej straży ogniowej ochotniczej - strażę ogniową ochotniczą galicyjską /.../, z Bochni i wielu innych miejscowości, otwierały pochód delegacji. Za strażami /.../ niesiono dalej wieńce /.../:

s. 78. Czytelnicy miejskiej w Bochni /pp. Bryl, Matusiak, Grotowski/,

s. 81. Towarzystwa Strzeleckiego Tarnowskiego /pp. Boczkowski, Zaremba, Leszczyński/,

s. 82. Zboru izraelskiego z Tarnowa /dr Ringelheim/,

s. 84. Dalej szły delegacje miast /.../ Tarnowa /Rogójski burmistrz, dr Ringelheim, Świdorski, dr Jarocki/,

s. 86. Szereg delegacji Rad Powiatowych galicyjskich rozpoczynała delegacja RP. Bochańskiej /Włodek, Stokłosa, Zajac, Rendach/, /.../, RP. Brzeskiej /Gostkowski, Denker, Elter, Lgocki, Giza, dr Bernacki/, /.../, RP. Dąbrowskiej /Kisielewski, dr Kluczycki, Gadek/, /.../,

s. 95. Rady Powiatowej Tarnowskiej /Kuchinka, Boryczka, Głowacki, Koszaty/, /.../, "Ogniska" - izrael. tarnowskiego /Artur Szancer/, /.../.

Ponadto źródło wymienia pozostałe osoby związane z Tarnowem, bądź to więzami rodowymi, bądź to wielką własnością:

s. 12. Marszałek Wydziału Krajowego hr. Jan Tarnowski /Jan Magnus Tarnowski hetman wielki koronny też miał skłonności do polityki proaustriackiej, tylko z innej pozycji/,

s. 96. ks. Eustachy Sanguszek /"obszarnik z Tarnowa"/,

s. j. w. Stanisław Tarnowski ze Śniatynki.

Reminiscencje na temat udziału przedstawicieli ziemi tarnowskiej w uroczystościach pogrzebowych Adama Mickiewicza w Krakowie.

Duży udział delegacji względnie obecność na pogrzebie przedstawicieli niosących wieńce od ludu wiejskiego, musi zastanowić w porównaniu z nikłym udziałem miasta Tarnowa. Szczególnie wzruszający jest przykład wsi Jadowniki, która zdobyła się na trzy wieńce, lub Szywnału, za jego inskrypcję na szarfi. Również dopisali Żydzi tarnowscy, zapewne wdzięczni Wieszczowi za postać Jankiela. Nie tłumaczy miasta, "Przesilenie gabinetowe", rozpoczęcie, na trzy dni przed pogrzebem, VII

kadencji Rady Miejskiej/od 1.VII.1890 do 3.I.1900/,gdyż ostatecznie oficjalna delegacja miasta,z burmistrzem Rogojskim/a nie "Rogójskim" jak mylnie podaje źródło/wzięła udział w uroczystościach.Być jednak może,że tarnowscy lojaliści nie chcieli się zbytnio angażować w akcję,niekoniecznie miłą,dla "Najjaśniejszego Pana",zaborczego cesarza austriackiego,o czym świadczy uniemożliwienie przez władze wiedeńskie powitania trumny ze zwłokami Mistrza na dworcu w Wiedniu przez miejscową Polonię,a nawet przeładowanie trumny z wagonu francuskiego do austriackiego odbyło się bez świadków/nawet bez przedstawiciela fr.przedsiębiorstwa pogrzebowego,który towarzyszył trumnie-co było pęwałceniem międzynarodowych przepisów a nawet dobrego tonu/.Na poparcie tej tezy ,można przytoczyć fakt,że Fr.Herzig,w "dziele",z tytułowanym:"Tarnów miasto od r 1567 do 1907",Tarnów 1911.Z Drukar- ni Zygmunta Jelenia,pod datą 3.VII.1890 roku,a więc w przeddzień po- grzebu Mickiewicza pisze:"Z okazji zaślubin Arcyksiężniczki Maryj Walerii,córki Najjaśniejszego Pana,postanowiła Rada Miejska założyć ochronkę dla małych dzieci w przedmieściu Grabówka,dała na ten cel 1000zr a zarazem postanowiła ,w dniu zaślubin,po nabożeństwie,złożyć życzenia na ręce c.k.Starosty i uprosić/sic!/o wyjednanie zezwolenia Najjaśniejszego Pana,aby przyżeczona ochronka imieniem Arcyksiężnej nazwana być mogła".Jakie to piękne i wzruszające,tylko wielka szkoda że prześwietna Rada Miejska poświęciła tyle uwagi i tyle zachodu ślu bowi w rodzinie zaborczego cesarza,który prawdopodobnie,bez względu na stanowisko rzeczonoj Rady w Tarnowie,i takby się odbył,nie wspom- niano ani na Radzie ani w dziele Herziga o pogrzebie Wieszcza,który odbył się nazajutrz.Nie przynosi to ówczesnym ojcom miasta sławy, miasta mającego wtedy postać ulicówki,ale zawsze tam miasta.

Późniejsze formy pamięci o Adamie Mickiewiczu w Tarnowie.

W 8 lat później,gdy sprawa utraciła rozgłos i przeszła "a/a"urządzo- no dnia 22.V.1898 roku w tarnowskiej katedrze pompatyczne nabożeń- stwo z okazji 100 letniej rocznicy urodzin Wieszcza,jak zanotował wspomniany Herzig.Jeszcze później,bo 26 listopada 1900 roku,a więc okągło po upływie 10 lat od pogrzebu Mickiewicza,odsłonięto w Tarno- wie pomnik Mistrza,na Placu Kazimierza Wielkiego,dłuta Tadeusza Błot- nickiego.Po odzyskaniu niepodległości przemianowano dawną c.k.Wyż-

szą Szkołę Realną" na III Państwowe Gimnazjum im. Adama Mickiewicza, jego nazwisko nosi również jedna z ładniejszych ulic m. Tarnowa. Pomnik Wieszcza na Placu Kazimierza szczęśliwie przetrwał okupację niemiecką. Zyskał dyskretne podświetlenie w czasie świąt państwowych i imprez kulturalnych. Ostatnia ciężka zima na przełomie 1978/79 poczyniła szkody w ogrodzeniu pomnika, które zapewne zostanie naprawione w akcji wiosennego porządkowania miasta.

Kilka słów na zakończenie.

O napisaniu tego szkicu zdecydował przypadek, mianowicie przeglądnięcie cytowanej pozycji źródłowej w antykwariacie na Sławkowskiej, w Krakowie. Ponieważ wszędzie poszukuję "tarnowianów" więc i tam dopatrzyłem się śladów "tarnowiaków". Stąd już tylko krok do napisania kilku słów - do "Konkursu PTTK - Polska Naszych Dni". Można w przybliżeniu powiedzieć, że piszę te słowa w 180 rocznicę urodzin Adama Mickiewicza.

-o-o-o-

Spis treści.

1. Zamiast wstępu.....	s. 1
2. Materiał źródłowy.....	s. 1
3. Wieńce tarnowskie w "zbiornicy wieńców" w Wadowicach.....	s. 1
4. Udział przedstawicieli ziemi tarnowskiej w uroczystościach pogrzebowych w Krakowie, dnia 4 lipca 1890 roku.....	s. 3
5. Reminiscencje na temat udziału przedstawicieli ziemi tarnowskiej w uroczystościach pogrzebowych Adama Mickiewicza w Krakowie.....	s. 3
6. Późniejsze formy pamięci o Adamie Mickiewiczu w Tarnowie..	s. 4
7. Kilka słów na zakończenie.....	s. 5

-o-o-o-